

Summary

Noble crayfish *Astacus astacus* occurred in the Suwalski Landscape Park (SLP) until the 1990s. Due to the lack of current data on the occurrence of the species in this area, in 2017 an inventory was conducted in four selected lakes of the SLP. The research was carried out by all night catching. Bait traps were used. In addition, the lake's coastal zone was prospected and found crayfishes were caught using the landing net. Captured individuals were measured and weighted.

It was established that spinycheek crayfish *Orconectes limosus* and signal crayfish *Pacifastacus leniusculus* occur in the area of SLP. Spinycheek crayfish was observed in all researched lakes: Hańcza, Okrągłe, Pogorzalek, Szurpiły and also in rivers: Czarna Hańcza, Szeszupa and its tributaries: Szurpiłówka and Jacznówka. Signal crayfish was observed in Lake Hańcza where it has already been observed before, where in river Jacznówka it was the first observation of this species in Szeszupa's catchment area.

Occurrence of noble crayfish was not confirmed in this area. It does not have to indicate disappearance of local populations of this species but probability of its survival in SLP's lakes is low. The main causes of regression of native crayfish from its natural habitats are: water pollution and invasion of spinycheek crayfish and thus epidemic crayfish diseases.

Adresy autorów:

Magdalena Marzec¹, Izabela Okrągła
Suwalski Park Krajobrazowy, Malesowizna 24, 16-404 Jeleniewo
¹e-mail: magdamarzec@poczta.onet.pl

**Przemysław Żurawlew, Zbigniew Kwieciński, Michał Gruss, Krzysztof Jelonek,
Paweł Kostuj**

NOWE STWIERDZENIA PUSZCZYKA URALSKIEGO *STRIX URALENSIS* W WIELKOPOLSCE

New stands of ural owl *Strix uralensis* in Wielkopolska

W dniach 2–9.12.2017 w lesie mieszanym otoczonym polami uprawnymi pod Miechową, pow. kluczborski (współrzędne: 51°08'21.9"N, 18°08'14.7"E) obserwowano dorosłego osobnika puszczyka uralskiego *Strix uralensis* (K. Jelonek, fot. 1 i 2). Ptaka widywano głównie gdy przesiadywał na drzewach na skraju lasu, a także podczas polowania. Ptak był w dobrej kondycji i pozwalał się obserwować z odległości około 25 m.

Ponownie gatunek ten został stwierdzony w dniach 2–15.01.2018 na terenie Rodzinnych Ogrodów Działkowych im. Powstańców Pleszewskich przy ul. Bałtyckiej w Pleszewie (współrzędne: 51°54'28.2"N, 17°46'07.2"E), gdzie zanotowano ptaka w pierwszym kalendarzowym roku życia (P. Kostuj, fot. 3). Podczas obserwacji wyraźnie było widać, że ptak jest osłabiony i ma uszkodzone skrzydło. Przesiadywał na balustradzie, słupku ogrodzeniowym, oparciu ławki i pieńku, a przez to, iż był kontuzjowany, dopuszczał obserwatora na odległość tylko 2-3 m. W dniu 15.01.2018 został schwytyany i przewieziony do Uniwersyteckiego Centrum Medycyny Weterynaryjnej w Poznaniu, gdzie w dniu 22.01.2018 padł. W momencie trafienia do Cen-

trum osobnik był apatyczny i znacznie odwodniony, a jego kondycję określono jako złą (ptak wychudzony, skrajnie wyczerpany). Masa ciała wynosiła 743 g. Upierzenie było pełne, dobrej jakości, z nielicznymi paskami głodowymi i dużą liczbą wszołów. Błony śluzowe jamy gębowej były blado-różowe i suche (efekt odwodnienia), skóra różowa bez znamion stanu zapalnego. W zewnętrznych kanałach słuchowych obecne były wszoły. Prawy staw nadgarstkowy był zwichnięty z uszkodzeniem tkanek miękkich stawu oraz jego otwarciem i wysuszeniem, a także rozległą martwicą okolicznych tkanek miękkich wtórnie do zakażenia. Dystalny odcinek lewej kończyny dolnej, począwszy od 1/3 dalszej kości piszczelowo-stępowej objęty był suchą martwicą. Podczas szczegółowych oględzin stwierdzono, że ptak był w pierwszym kalendarzowym roku życia. Osobnik okazał się samicą (płeć oznaczono podczas dyssekcji na podstawie gonad), co było sporym zaskoczeniem, bowiem wstępnie, przyżyciowo oceniono, że ptak jest samcem. Badania biometryczne elementów ciała (skrzydło, dziób, ogon) oraz lotek i sterówek wykazały, że osobnik ten jest wyjątkowo małą samicą (Cieślak 2017). Podczas dyssekcji stwierdzono także złoży kwasu moczowego na worku osierdziowym i inwazję nicieni jelitowych.

Puszczyk uralski gniazduje głównie w starych, prześwietlonych lasach o słabo rozwiniętym podszyciu i niewielkim zwarciu, istotna jest dla niego obecność półotwartych obszarów do polowania, jakimi są polany, zręby i wiatrołomy (Czuchnowski i Mikusek 2015). Gatunek ten w Europie zasiedla dwa rejonu. Pierwszy obejmuje borealną część Rosji, centralną Fennoskandię i kraje nadbałtyckie, a drugi Karpaty, Góry Dynarskie i Bałkany (Hagemeijer i Blair 1997). Na terenie Polski gniazduje głównie w Karpatach i przyległej Kotlinie Sandomierskiej, a lokalnie również na Roztoczu, Wyżynie Małopolskiej, Warmii i Mazurach (Głowaciński i Stój 2007). Dawniej, w roku 1909 stwierdzono gniazdowanie tej sowy również na Śląsku koło Pankowa,

Fot. 1. Puszczyk uralski *Strix uralensis*, Miechowa, grudzień 2017 (fot. K. Jelonek).

Photo 1. The ural owl *Strix uralensis*, Miechowa, December 2017 (photo by K. Jelonek).

Fot. 2. Puszczyk uralski *Strix uralensis*, Miechowa, grudzień 2017 (fot. K. Jelonek).
 Photo 2. The ural owl *Strix uralensis*, Miechowa, December 2017 (photo by K. Jelonek).

pow. świdnicki (Kollibay 1910, za Dyrzc et al. 1991). Krajową populację lęgową tego puszczyka ocenia się na 1300–1800 par (Chodkiewicz et al. 2015, Chylarecki et al. 2018).

Wymienione obserwacje są odpowiednio trzecim i czwartym stwierdzeniem tego gatunku na terenie Wielkopolski (Bednorz et al. 2000), przy czym dzieli je odległość około 90 km. Przyjęto tu aktualne granice Wielkopolskiego Regionu Ornitologicznego (www.wko.eko.org.pl). Wcześniej puszczyka uralskiego odnotowano tylko zimą 1900 koło Miłosławia, pow. wrzesiński, gdzie został zabity jeden osobnik – po spreparowaniu przekazany do Muzeum Przyrodniczego w Poznaniu. Następnie stwierdzono tego puszczyka „później” w tym samym rejonie jeszcze raz (brak daty) (Hammling 1933). Obecnie najbliższe Miechowej i Pleszewa znane lęgowiska tego gatunku znajdują się w odległości odpowiednio: ok. 125 km i ok. 177 km w rez. Bukowa Góra, pow. włoszczowski (Chmielewski et al. 2005) oraz ok. 160 km i ok. 250 km w Beskidzie Śląskim (Jagięłko i Wiśniewski 2012).

Stwierdzenia puszczyka uralskiego z dala od znanych miejsc gniazdowania są bardzo rzadkie, a z zachodniej części kraju są to: w roku 1837 – 1 os. zdobyty był gdzieś w Koszalińskim (Robien 1928, za Tomiałojć 1990), w końcu wieku XIX – 1 os. pozyskano w Mościsku, pow. dzierżoniowski, 1.11.1903 – 1 os. koło Roszkowic, pow. kluczborski (Kollibay 1906, za Dyrzc et al. 1991), 29.04.1967 – 1 os. koło Złotego Potoku, pow. częstochowski (Markowski i Wojciechowski 1984), 27.10.1990 – 1 os. koło Koszęcina, pow. lubliniecki (Kościelny i Belik 1992),

17.12.2011 – 1 samiec koło Boronowa, pow. lubliniecki (K. Belik, Obserwacje faunistyczne 2012), 25.02.2012 – 1 os. koło Tworogu, pow. tarnogórski (K. Belik, Obserwacje faunistyczne 2013), 4.11.2012 – 1 os., Goczałkowice-Zdrój, pow. pszczyński (E. Bednarska-Ogrodnik, D. Ogrodnik, www.birdwatching.pl) i 27.02.2016 – 1 os. potrącony przez samochód pomiędzy Piekarami Śląskimi a miejscowością Orzech, kilka km od granic konurbacji górnośląskiej (J. Wąsiński, Obserwacje faunistyczne 2017).

Najnowsze dane wskazują, że południowe populacje w Polsce i północne w Słowacji cechuje wysoki dynamizm, przejawiający się wzrostem liczby par lęgowych tego gatunku.

W porównaniu z wcześniejszymi ocenami mamy do czynienia z rzeczywistym wzrostem liczebności, a nie tylko z lepszym rozpoznaniem występowania gatunku. W konsekwencji lokalne populacje stają się ośrodkami dyspersji osobników z własnych nadwyżek populacyjnych (Głowaciński i Stój 2007, Czuchnowski i Mikusek 2015). Spośród 3540 piskląt puszczyka uralskiego zaobserwowanych w Finlandii – 206 ptaków (5,8%) stwierdzono w odległości ponad 100 km od gniazda, w którym się wykluły i wychowały, natomiast 6 osobników (0,17%) stwierdzono ponad 300 km od rodzinnego gniazda. Najdłuższy notowany dystans dyspersji u młodych ptaków wyniósł 402 km (Sauroła 2002). Zróżnicowaną płciowo dyspersję natalną określono na poziomie 36 km, w przypadku samców wyniosła 27 km, a dla samic 37 km (Sauroła 2002, Sauroła i Francis 2004, P. Sauroła dane npubl.).

Fot. 3. Puszczyk uralski *Strix uralensis*, Pleszew, styczeń 2018 (fot. P. Kostuj).

Photo 3. The ural owl *Strix uralensis*, Pleszew, January 2018 (photo by P. Kostuj).

Podziękowania

Pomoc w przygotowaniu notatki okazali Szymon Beuch i Sławomir Rubacha.

LITERATURA

- BEDNORZ J., KUPCZYK M., KUŹNIAK S., WINIECKI A. 2000. Ptaki Wielkopolski. Monografia faunistyczna. Bogucki Wyd. Naukowe, Poznań.
- CHMIELEWSKI S., FIJEWSKI Z., NAWROCKI P., POLAK M., SUŁEK J., TABOR J., WILNIEWCZYC P. 2005. Ptaki Krainy Gór Świętokrzyskich. Monografia faunistyczna. Bogucki Wyd. Nauk., Kielce-Poznań.
- CHODKIEWICZ T., KUCZYŃSKI L., SIKORA A., CHYLARECKI P., NEUBAUER G., ŁAWICKI Ł., STAWARCZYK T. 2015. Ocena liczebności populacji ptaków lęgowych w Polsce w latach 2008–2012. *Ornis Pol.* 56: 149–189.
- CHYLARECKI P., CHODKIEWICZ T., NEUBAUER G., SIKORA A., MEISSNER W., WOŹNIAK B., WYLEGAŁA P., ŁAWICKI Ł., MARCHOWSKI D., BETLEJA J., BZOMA S., CENIAN Z., GÓRSKI

- A., KORNILUK M., MOCZARSKA J., OCHOCIŃSKA D., RUBACHA S., WIELOCH M., ZIELIŃSKA M., ZIELIŃSKI P., KUCZYŃSKI L. 2018. Trendy liczebności ptaków w Polsce. GIOŚ, Warszawa.
- CIEŚLAK M. 2017. Feathers of European owls. Insights into species ecology and identification. Oriolus Publishing House. Uppsala, Sweden.
- CZUCHNOWSKI R., MIKUSEK R. 2015. Puszczyk uralski *Strix uralensis*. In: CHYLARECKI P., SIKORA A., CENIAN Z., CHODKIEWICZ T. (Eds.). Monitoring ptaków lęgowych. Poradnik metodyczny. Wyd. 2. GIOŚ, Warszawa: 467-473.
- DYRCZ A., GRABIŃSKI W., STAWARCZYK T., WITKOWSKI J. 1991. Ptaki Śląska. Monografia faunistyczna. Uniwersytet Wrocławski, Wrocław.
- GŁOWACIŃSKI Z., STÓJ M. 2007. Puszczyk uralski *Strix uralensis*. In: SIKORA A., ROHDE Z., GROMADZKI M., NEUBAUER G., CHYLARECKI P. (Eds.). Atlas rozmieszczenia ptaków lęgowych Polski 1985-2004. Bogucki Wyd. Nauk., Poznań: 274-275.
- HAGEMEIJER E.J.M., BLAIR M.J. (Eds.). 1997. The EBCC Atlas of European Breeding Birds: Their Distribution and Abundance. T & AD Poyser, London.
- HAMMLING J. 1933. Zur Vogelwelt des Posener Landes. Deutsche wissenschaftliche Zeitschrift für Polen 26: 27-82.
- JAGIEŁKO J., WIŚNIEWSKI M. 2012. Populacja puszczyka uralskiego *Strix uralensis* w Beskidzie Śląskim. Chrońmy Przyr. Ojcz. 68, 2: 83-90.
- KOŚCIELNY H., BELIK K. 1992. Obserwacje puszczyka uralskiego *Strix uralensis* w Lasach Lublinieckich. Ptaki Śląska 9: 89-90.
- MARKOWSKI J., WOJCIECHOWSKI Z. 1984. Rzadkie gatunki ptaków stwierdzone w środkowej Polsce. Not. Orn. 25: 15-24.
- OBSERWACJE FAUNISTYCZNE 2012. Obserwacje faunistyczne z roku 2011. Ptaki Śląska 19: 153-180.
- OBSERWACJE FAUNISTYCZNE 2013. Faunistycznie ważne obserwacje ptaków na Śląsku w roku 2012. Ptaki Śląska 20: 110-169.
- OBSERWACJE FAUNISTYCZNE 2017. Najważniejsze obserwacje awifaunistyczne na Śląsku w roku 2016. Ptaki Śląska 24: 153-172.
- SAUROLA P. 2002. Natal dispersal distances of Finnish Owl: results from ringing. In: NEWTON I., KAVANAGH R., OLSEN J., TAYLOR I. (Eds.). Ecology and Conservation of Owl. CSIRO Publishing, Melbourne, Australia.
- SAUROLA P., FRANCIS C. M. 2004. Estimating population parameters and dispersal distances of owl from nationally coordinated ringing data in Finland. Animal Biodiversity and Conservation 27, 1: 403-415.
- TOMIAŁOJC L. 1990. Ptaki Polski - rozmieszczenie i liczebność. Wyd. PWN, Warszawa.
- www.birdwatching.pl Dostęp: 30.01.2018 r.
- www.wko.eko.org.pl Dostęp: 30.01.2018 r.

Summary

In the note, new stands of the ural owl *Strix uralensis* from the Wielkopolska region were described. Between December 2nd and December 9th 2017 an adult was found near Miechowa, Kluczbork district (coordinates: 51°08'21.9"N, 18°08'14.7"E), and between January 2nd and January 15th 2018 the young wounded bird was found in Pleszew (coordinates: 51°54'28.2"N, 17°46'07.2"E), which on January 22nd, 2018 died at the veterinary center. The mentioned observations are respectively the third and fourth sightings of this species in Wielkopolska (according to the current borders of the Wielkopolska Ornithological Region). Earlier, ural owl was recorded in this region only twice over last 100 years (near Miłosław, Września district). At present, the closest to Pleszew and Miechowa known breeding grounds of this species are approx. 125 km and approx. 177 km away, in the Bukowa Góra nature reserve (Włoszczowa district) and about 160 km and about 250 km in the Silesian Beskid. Current data indicate that the southern populations in Poland and northern in Slovakia are highly dynamic what is manifested by an increase in number of breeding pairs of this species.

Adresy autorów:

Przemysław Żurawlew
Żbiki 45, 63–304 Czermin
e-mail: grusleon@gmail.com

Krzysztof Jelonek
Miechowa 40, 46–220 Byczyna
e-mail: jelen2000@wp.pl

Zbigniew Kwieciński
Wydział Biologii UAM, Zakład Biologii
i Ekologii Ptaków
ul. Umultowska 89, 61–614 Poznań
e-mail: kwiatek@amu.emu.pl

Paweł Kostuj
ul. Reja 2/24, 63–300 Pleszew
e-mail: pawelkostt@wp.pl

Michał Gruss
Uniwersyteckie Centrum Medycyny Weterynaryjnej
ul. Szydłowska 43, 60–656 Poznań
e-mail: michal.gruss@gmail.com

Ewa Zysk-Gorczyńska

JASTRZĄB *ACCIPITER GENTILIS* I SIERPÓWKA *STREPTOPELIA DECAOCTO* – OFIARY KOLIZJI Z SZYBĄ DOMU JEDNORODZINNEGO W MIEJSCOWOŚCI BRYNICA

Northern goshawk *Accipiter gentilis* and Eurasian collared dove *Streptopelia decaocto* – victims of collision with house window in Brynica

Kolizje ptaków z szybami są współcześnie ważną przyczyną spadku liczebności populacji ptaków w skali globalnej (Klem 2009). Każdego roku w wyniku kolizji z transparentnymi powierzchniami giną miliardy ptaków. Skala zjawiska nie jest poznana, a prezentowane dane mają jedynie charakter ekstrapolacyjny. Problemem jest między innymi wykrywalność ofiar, które po kolizji z szybą stają się łatwym i szybkim łupem drapieżników i padlinożerców (Klem 2009).

W badaniach naukowych oraz prasie popularnonaukowej pojawiają się obserwacje dotyczące spektakularnych kolizji ptaków z transparentnymi powierzchniami. Dotyczą one zwykle śmierci kilkudziesięciu lub nawet kilkuset tysięcy osobników, które podczas migracji rozbijają się o oszklone wieżowce (Ogden 1996). Do tego typu niecodziennych obserwacji należą także kolizje gatunków szponiastych z szybami (Roth et al. 2005). Prawdopodobnie jedna z pierwszych obserwacji kolizji ptaka z szybą dotyczy właśnie gatunku ptaka szponiastego. W 1832 roku Nutall opisał jastrzębia zmiennego *Accipiter striates*, który w pogoni za swoją ofiarą zderzył się z szybą szklarni. W Polsce Sokołowski (1972) stwierdzał przypadki zarówno jastrzębi *Accipiter gentilis*, jak i krogulców *Accipiter nisus*, które w pogoni za swoją ofiarą wpadały przez szyby do wnętrza budynków.

Do stwierdzenia ptaków szponiastych jako ofiar kolizji z szybami warto dopisać kolejną obserwację. 19 marca 2018 roku w miejscowości Brynica (województwo opolskie), w godzinach przedpołudniowych na oczach właściciela domu jastrząb w pogoni za sierpówką uderzył w